

12 noyabr Konstitusiyaya Günüdür

“Biz elə bir layihə hazırlamalı və nəhayət, elə bir Konstitusiyaya qəbul etməliyə ki, o, müstəqil Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsiplər əsasında uzun müddət sabit yaşamasını təmin edən Əsas Qanun, tarixi sənəd olsun”.

Heydər ƏLİYEV

22 il bundan öncə Azərbaycanın müasir dövlətçiliyinin tarixində müstəqillik, suverenlik, demokratiya və dünyəvilik kimi dəyərlərin əbəd və dönməz olduğu bəyan edən ölkəmizin Əsas Qanunu - Konstitusiyası qəbul edildi.

Azərbaycanın ilk müstəqil Konstitusiyası xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edildi. Konstitusiyamız preambulasında bəyan edilmiş ki, “Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək... bütün cəmiyyətin və hər kəsin firavanlığının təmin edilməsini arzulayaraq, ədalətin, azadlığın və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsini istəyərək, keçmiş, indiki və gələcək nəsillər qarşısında öz məsuliyyətini anlayaraq” bu əhəmiyyətli sənədi qəbul etdi. Konstitusiyamızın qəbulu Azərbaycanda həmçinin vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsi, əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması üçün hər tərəfli zəmin yaratdı, ölkəmizin hüquqi, siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə inkişafının gələcək istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Yeni Konstitusiyamızın qəbul edilməsi xalqımızın tarixən formalaşmış dövlətçilik ənənələrinə uyğun olan və eyni zamanda, ölkəmizdə müasir dünyanın tələblərinə cavab verən demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu, plüralizm əsasında işıqlı sistem və hüquq sisteminin inkişafı üçün möhkəm özlülün yaradılması baxımından mühüm hadisə oldu.

Azərbaycanın qanunvericilik sisteminin bünövrəsini təşkil edən, Azərbaycan Respublikasında ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan Konstitusiyaya ölkədə siyasi sabitliyin, milli sülhün və bənsığın qarantı kimi çıxış edir, hüquqi-siyasi münasibətlər sisteminə və hüquq düşüncəsinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Konstitusiyaya dövlət quruluşunun əsaslarını, şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlət arasında münasibətlərin hüquqi çərçivələrini, siyasi sistemin təşkil prinsiplərini, hakimiyyətlərin bölünməsinə, hakimiyyət orqanlarının təşkil, səlahiyyətləri və fəaliyyət qaydalarını müəyyənləşdirir, insan hüquqları və azadlıqlarının təminatı ilə bağlı mühüm məsələləri tənzimləyir. Dövlət quruluşunun başlıca prinsiplərini müəyyən etməklə yanaşı, Konstitusiyaya həm də ictimai maraqların qorunması məqsədilə cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinə dövlətin müdaxiləsinin meyarlarını və belə müdaxilənin ulu və rüblə bilən hədlərini dəqiqləşdirir, bu sahədə dövlət siyasətinin ümumi istiqamətlərini müəyyən edir.

Konstitusiyaya Azərbaycan Respublikasında xalqın dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olduğu elan edilir, öz müqəddəratini sərbəst və müstəqil həll etməyi və öz idarəetmə formasını müəyyən etməyi Azərbaycan xalqının suveren hüququ kimi təsbit edir. Həmçinin Əsas Qanun Azərbaycan dövlətini demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika elan edir, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin olunmasını dövlətin ali məqsədi kimi təsbit edir.

Konstitusiyaya quruluşunun xüsusiyyətlərindən biri kimi iqtisadi fəaliyyət azadlığı, mükiyyət növlərinin müxtəlifliyi və onların bərabər müdafiəsinə verilən təminat, hər bir şəxs üçün layiqli həyat şəraitinin və azad inkişafın təmin olunmasını istiqamətlənmiş sosial dövlət konsepsiyası ölkə Konstitusiyasında geniş əksini tapıb. Dövlətçiliyin Əsas Qanunu xalqın və hər bir vətəndaşın rifahının yüksəldilməsini, onun sosial müdafiəsinin və layiqli həyat səviyyəsinin qayğısına qalmaq dövlətin üzvə vəzifə olaraq qoyur. Konstitusiyaya qəyd edildiyi kimi, Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafı müxtəlif mükiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət edir, Azərbaycan dövləti bazar münasibətləri əsasında sosialyönümlü iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradır, mədəniyyətin, təhsilin, səhiyyənin, elmin, incəsənətin inkişafına yardım göstərir, xalqımızın tarixi, maddi və mənəvi irsini qoruyur.

Konstitusiyada insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin, ölkə vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini Azərbaycan dövlətinin ali məqsədi kimi müəyyənləşdirilməsi, dövlətin üzünə hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat vermək vəzifəsinin qoyulması müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Bu, o deməkdir ki, azad cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi olan insan amili ölkə Konstitusiyasının diqqət mərkəzində durur. Hər bir demokratik cəmiyyətin əsas xüsusiyyətlərini insan hüquqları və azadlıqlarının tanınması və onların real təminatı mexanizmlərinin mövcudluğu təşkil edir. Cəmiyyətin tərəqqisi yalnız insanın ali dəyər, onun hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini isə dövlətin başlıca vəzifəsi kimi qəbul edildiyi halda mümkündür. Bu mənadə əminliklə deyə bilərik ki, beşəyriyyətin uzun illər ərzində nail olduğu əhəmiyyətli dəyərlərdən olan insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, habelə onların reallaşdırılmasının ümumi mexanizmlərinin geniş şəkildə təsbit edilməsi ölkə Konstitusiyasının ən mühüm nailiyyətlərindən biridir. Bu həm də Azərbaycanın demokratiya ideallarına və bəşəri dəyərlərə sadıqlılığının göstəricisidir.

Konstitusiyamızın ən böyük fəslə olan üçüncü fəslə bütünlüklə insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına həsr edilmiş. Həmin fəsilədə demokratik, hüquqi dövlətə təmin edilməsi zəruri olan hüquqlar və azadlıqlar, onların reallaşdırılması mexanizmləri, habelə ayrı-ayrı hüquqların beynəlxalq standartlara müvafiq olaraq qanuni məhdudlaşdırılmasının yol verilən hədləri nəzərdə tutulub.

Məlum olduğu kimi, Konstitusiyamızın əsas hüquqi əlamətlərindən biri onun sabitliyidir. Konstitusiyaya məzmunu sabit olan, uzunmüddətli fəaliyyət üçün nəzərdə tutulan aktıdır. Bununla belə, ictimai münasibətlərin inkişafı prosesi, müasir dünyada cəmiyyətdə və dövlətdə baş verən dəyişikliklər konstitusiyaların da zərurət yarandıqda təkmilləşdirilməsini, onlara müəyyən əlavələrin və dəyişikliklərin aparılmasını ləbib edir. Bu da təsadüfi deyil, çünki Konstitusiyamızın qəbulu zamanı onun tənzimləmə predmetini təşkil edən ictimai münasibətlər və bu münasibətlərin tərkib hissəsi olan hüquqi, siyasi, sosial və iqtisadi vəziyyət zaman keçdikcə dəyişir. Bu baxımdan ölkəmizdə məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsi, insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli qorunması konstitusiyaya islahatlarının aparılmasını zəruri edir.

Məhz həmin zərurətdən irəli gələrək 2002-ci il 24 avqust və 2009-cu il 18 mart tarixlərində keçirilmiş referendumlar nəticəsində Konstitusiyamızın mətninə əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. Konstitusiyaya islahatları Azərbaycanın hüquq sisteminin inkişaf etmiş dövlətlərin hüquq sisteminə və beynəlxalq hüquq normalarına uyğunlaşdırılması, ölkəmizdə demokratikləşmə proseslərinin daha da genişləndirilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiə olunması məqsədlərinə xidmət edir.

Təsadüfi deyil ki, referendum yolu ilə Konstitusiyaya edilən əlavə və dəyişikliklərin əsas qismi insan hüquq və azadlıqlarının məzmununun genişləndirilməsinə xidmət edirdi. Bu istiqamətdə həyata keçirilən hüquqi islahatlar insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli üsul və vasitələrlə müdafiə olunmasını, insan hüquqlarının təminatlarının bütün növlərinin təkzə qanunvericilikdə təsbit olunmasını deyil, həm də praktiki cəhətdən gündəlik həyatda reallaşdırılmasına şərait yaratdı.

Onu da xüsusi vurğulamaq istərdik ki, ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü və siyasi iradəsi ilə həyata keçirilmiş 2002-ci il referendumu nəticəsində Əsas Qanuna edilmiş dəyişikliklərdən sonra Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququna malik subyektlərin dairəsi genişləndi. Bu dəyişikliklərin məntəqi davamı olaraq 2004-cü il yanvarın 8-də “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” yeni qanunun qüvvəyə minməsi ilə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq konstitusiyaya şikayəti institutunun tətbiqinə başlanılıb, eləcə də Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilə (ombudsmana) və məhkəmələrə Konstitusiyaya Məhkəməsinə bilavasitə müraciət etmək imkanı verilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsi yolu ilə Konstitusiyamızın mətninə əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. Qeyd etmək yerinə düşər ki,

Konstitusiyaya xalqın dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyidir

referendum xalq hakimiyyətinin və xalqın iradəsinin bilavasitə təzahürü olmaqla, dövlət və hər bir vətəndaş üçün ən vacib məsələlərin ümumxalq səsverməsi yolu ilə həlli forması kimi demokratiyanın mühüm institutudur. Son referendumda əldə edilən nəticələr dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən, ölkəmizin dayanıqlı inkişafına və sosial rifahın təmin olunmasına yönələn siyasətin Azərbaycan xalqı tərəfindən birmənalı dəstəkləndiyini nümayiş etdirdi.

Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər müxtəlif sahələri əhatə etməklə ali dövlət hakimiyyəti, məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının və bələdiyyələrin işinin təkmilləşdirilməsini, insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli təmin olunmasına, hüquq və azadlıqların müdafiəsində dövlət və bələdiyyələrin məsuliyyətinin artırılmasına yönəlib.

Bu mənadə Konstitusiyamızın 24-cü maddəsinə insan ləyaqətinin qorunması və ona hörmət edilməsi, hüquqlardan sui-istifadəyə yol verilməsi prinsiplərinin əlavə edilməsi; 25-ci maddəsinə sağlamlıq imkanları məhdud olan şəxslərin hüquqlarının qorunması ilə bağlı müddəanın əlavə edilməsi; 32-ci maddəsinə şəxsi toxunulmazlıq hüququ, yeni, fərdi məlumatların qorunmasına etibarlı təminatın yaradılması; 36-cı maddəsinə əmək müqaviləsi əsasında işləyən şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, ləkaution qaçadan edilməsi; 60-cü maddəsinə hüquq və azadlıqların inzibati və məhkəmə təminatının gücləndirilməsi və digər mühtərəqqi əlavə və dəyişikliklər xüsusi qeyd olunmalıdır. Dövlət orqanlarının vətəndaşlara, onların hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsinə münasibətdə məsuliyyətinin artırılması, hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılmasının dövlət tərəfindən gözlənilən nəticəyə münasibliyi prinsipinin Konstitusiyaya normaları qanunla təsbit edilməsi ölkəmizdə insan hüquqlarına və onların təmin olunmasına göstərilən yüksək diqqətin təzahürüdür.

Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı ilə bağlı Konstitusiyamızın 60-cü maddəsinin yeni redaksiyada verilməsi, hüquq və azadlıqların məhkəmə müdafiəsi ilə yanaşı, inzibati qaydada da müdafiəsinə təminat verilməsi, hər kəsin işinə qərəzsiz yanaşılması və həmin işə inzibati icraat və məhkəmə prosesində əqlabətən müddətdə baxılması hüququnun, hər kəsin inzibati icraat və məhkəmə prosesində dinlənilməklə hüququnun təsbit edilməsi olduqca mühtərəqqi əlavələrdir.

Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi sisteminin daha da inkişafı məqsədilə Konstitusiyaya edilmiş əlavə və dəyişikliklər ölkə Konstitusiyasının preambulasında əksini tapan niyyətlərin və prinsiplərin həyata keçirilməsinə yönəlib. Xüsusilə də vitse-prezidentlik institutunun yaradılması Azərbaycan dövlət idarəetməsinə sahəsində yeni və olduqca vacib hadisədir. Bu institut ölkəmizin yeni siyasi-hüquqi inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuş və əsaslı iqtisadi islahatların aparıldığı müasir dövrdə idarəetmə sisteminə səmərəliliyin artırılması, ölkəmiz qarşısında duran vəzifələrin reallaşdırılması baxımından əhəmiyyətli dir.

Əminliklə deyə bilərik ki, Konstitusiyamızın mətninə edilmiş bütün dəyişikliklər və əlavələr Azərbaycanda demokratik prinsip və dəyərlərin bərqərar olmasını, insana, onun hüquq və azadlıqlarının təminatına göstərilən yüksək diqqətin daha bir təzahürüdür. Konstitusiyaya islahatları ölkəmizdə demokratikləşmə proseslərinin genişləndirilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiə edilməsi, cəmiyyətdə bərqərar olan sabitliyin və təhlükəsizliyin, iqtisadi inkişafın möhkəmləndirilməsi məqsədlərinə xidmət edir. İnsan hüquq və azadlıqları ilə bağlı Konstitusiyaya edilmiş dəyişikliklər ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə, xüsusilə də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəalarından, habelə digər beynəlxalq coxtərəfli müqavilələrdən irəli gələn İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüquqlarında əksini tapan prinsiplərə tam uyğundur.

Xüsusi qeyd olunmalıdır ki, ölkə Konstitusiyasının, onun bütün normalarının və müddələrinin özəsinə məhz universal, demokratik dəyərlərə əsaslanan hüquqi, sosial dövlət konsepsiyası, insan şəxsiyyətinə hörmət amili təşkil edir. Ölkə Konstitusiyamız müstəqil dövlətimizin inkişafının əsas istiqamətlərini və prinsiplərini özündə ehtiva edən hüquqi sənəd kimi dövlət idarəetmə mexanizminin təməlinə çevrilərək Azərbaycan xalqının rifahına xidmət göstərir. Konstitusiyamızın qəbulu ölkəmizdə genişmiqyaslı qanunvericilik və məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə və təkmil qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasına da yol açıb.

Hüquq sisteminin fəaliyyətinin müasir və mühtərəqqi prinsiplər əsasında təkmilləşdirilməsindən bəhs edərkən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridəmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” 2017-ci il 10 fevral tarixli sərəncamını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Dövlət başçısının imzaladığı bu sərəncam vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və təmin olunmasının ədalət mühakiməsinin əsas məqsədlərindən biri olduğu bəyan edərək, dövlətimizin demokratik dəyərlərə daimi sadıqlılığını bir daha təsdiq edir. Həmin sərəncamın icrasının təmin olunması ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun layihəsi hazırlanaraq müzakirəyə təqdim edilib, Qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə göndərilib və ətraflı təhlil olunub. Təqdim olunan qanun layihəsində cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi məqsədilə bir sıra cinayətlərin dekriminalaşdırılması, cinayətlərin sanksiyalarına azadlıqdan məhrum etməyə alternativ azadlığın məhdudlaşdırılması cəza növünün əlavə olunması, törədilən əməlin ictimai təhlükəliliyi maddi ziyanla bağlı olan hallarda v-

zulmuş hüquqlarının bərpa edilməsini qeyri-mümkün edə bilər.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edib ki, məhkəmə müdafiəsi hüququ bir tərəfdən hər kəsin pozulmuş hüquqlarının və azadlıqlarının bərpası məqsədilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnu, digər tərəfdən isə məhkəmələrin həmin müraciətlərə əqlabətən müddətdə baxmaq və ədalətli qərar qəbul edərək, onların vaxtında icrasına nəzarət etmək vəzifəsini müəyyənləşdirir. Bu məsələ ilə bağlı Konstitusiyamızın 129-cu maddəsinin müddəalarına böyük əhəmiyyətə malikdir. Həmin maddənin tələblərinə görə, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarların icrası məcburidir.

Həmin qərarda Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddəalarını mülti prosesual qanunvericiliklə əlaqəli şəkildə təhlil edərək belə nəticəyə gəlib ki, adı çəkilən qanuna edilmiş dəyişikliklər əsasən, icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi səlahiyyəti məhkəmələrdən alınaraq icra qurumuna verilib də, qanunverici məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə icra məmurunun icraata xitam verilməsi barədə qərarının qanuniliyini yoxlamaq səlahiyyəti verilib. İcra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın icra sənədini verməmiş məhkəməyə göndərilməsi və bu məhkəməyə öz təşəbbüsü ilə həmin qərarın qanunvericiliyini tələblərinə uyğun olub-olmadığını yoxlamaq səlahiyyətinin verilməsi son nəticədə işə baxmış məhkəmənin qərarını icrasına nəzarəti təmin etmək məqsədi daşıyır. Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərarın 3 gün müddətində icra sənədini verməmiş məhkəməyə göndərildiyini və həmin məhkəməyə bu qərarın qanuniliyini yoxlamaq səlahiyyətinin verildiyini, həmçinin “İcra haqqında” Qanunun 20.2-ci, 20.4-cü və 20.5-ci maddələrinin sistemli əlaqədə və normativ vəhdətdə olduğu nəzərə alaraq, tərəflərin də həmin qərardan məhz icra sənədini verməmiş məhkəməyə şikayət vermesini qanuna uyğun hesab edib. Əks hal, icra məmurunun icra sənədi üzrə

icraata xitam verilməsi barədə qərarı ilə bağlı müxtəlif məhkəmə qərarlarının qəbul edilməsinə səbəb ola bilər.

Qeyd edilməlidir ki, Konstitusiyaya əsasən, Konstitusiyaya Məhkəməsi məhkəmə hakimiyyətinin ayrılmaz hissəsi olaraq öz fəaliyyətini digər məhkəmələrlə sıx əməkdaşlıqda həyata keçirir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun V. Quliyevin şikayəti üzrə qəbul edilmiş 2017-ci il 7 sentyabr tarixli qərarında isə preyudisiya institutunun əhəmiyyəti vurğulanıb. Preyudisiyalıq məhkəmə aktının qanuni qüvvəsinin təkzibedilməzliyi, müstəsnalığı və məcburiliyi kimi keyfiyyət göstəricilərinin nəticəsidir. Preyudisiya institutu məhkəmə aktlarına yenidən baxılmasının qarşısını almasına, məhkəmə təcrübəsində yeniliyin, sabitliyin və hüquqi müəyyənliliyin təmin edilməsinə yönəlib. Preyudisiyalıq tənzim edən normalar sübut etmə prosesini sadələşdirməyə, işlərə baxılma müddətinin qısaltdılmasına, məhkəmənin, eləcə də məhkəmə prosesi iştirakçılarının vəsaitinə qənaət edilməsinə yönəlib. Preyudisiya institutunun əsas funksiyası eyni faktiki hallar arasındakı qarşılıqlı əlaqəni və məhkəmə qərarları arasındakı sabitliyi təmin etməkdir. Qərarda vurğulanıb ki, preyudisiya institutunun mülti prosesdə eyni faktiki hallar arasındakı qarşılıqlı əlaqəni təmin etmək funksiyasının mahiyyəti eyni faktiki halların təkrarən, lüzumsuz olaraq araşdırılması və onlar barəsində yenidən nəticəyə gəlməsinin qarşısını almaqdan ibarətdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun digər qərarlarından biri də Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) sorğusu əsasında qəbul edilmiş “Əmanətlərin siqortalanması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.3-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 13-cü maddəsinin I hissəsinə, 29-cu maddəsinin I, II və III hissələrinə, 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunu yoxlanılmasına dair” 2017-ci il 6 iyul tarixli qərarında qeyd olunub ki, dövlət vətəndaşlarının bağlısız vəziyyətini daha da yaxşılaşdırmaq, fiziki şəxslərdən əmanətə qəbul olunmuş pul vəsaitinin itirilməsi riskinin qarşısını almaq, maliyyə və bank sisteminin sabitliyini və inkişafını təmin etmək məqsədilə bir sıra tədbirlər həyata keçirib, əmanətlərin mükiyyət hüquqlarının təmin edilməsi məqsədilə siqorta hadisəsi baş verəndə əmanətlər üzrə kompensasiyanın ödənilməsinə nəzərdə tutan “Əmanətlərin siqortalanması haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il 29 dekabr tarixli qanunu qəbul edilib, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 9 fevral tarixli fərmanına əsasən, Əmanətlərin Siqortalanması Fondu yaradılıb.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qanunvericilik normalarını təhlil edərək qeyd edib ki, siqorta hadisəsi baş verəndə fond tərəfindən hər bir iştirakçı banka siqortalanmış əmanət üzrə kompensasiyanın ödənilməsi heç də bank əmanətinin qaytarılması və ya fondun bankın öhdəliyini öz üzərinə götürməsi anlamını verməməlidir. Fond tərəfindən kompensasiya əmanətinin pul vəsaitini itirməsi riskinin qarşısını almaq məqsədilə yarana biləcək məhdudiyyətlərin əvəzi kimi ödənilir. Beləliklə, fondun əsas məqsədi qoyulan əmanətlərin mükiyyət kimi qaytarılması deyil, əmanətlərin banklarda olan əmanətlərini siqortalanmaqla onlara dəyər biləcək maddi və mənəvi ziyanı ən qısa müddətdə qanunvericiliklə müəyyənləşdirilməmiş qaydada kompensasiya etməklə, ölkənin maliyyə və bank sisteminin inkişafına dəstək olmaqdır.

Vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı bir məqamı xüsusi vurğulamaq istərdik. “Azərbaycan Respublikasının Mənzil Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il 13 iyun tarixli qanunu ilə Mənzil Məcəlləsinə çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydaları ilə bağlı əlavə və dəyişikliklər edilib. Həmin qanunun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 14 iyul tarixli fərmanı ilə çoxmənzilli binaların idarə edilməsi ilə bağlı qanunvericiliyinin tələblərinin pozulmasına görə inzibati məsuliyyət müəyyən

edən qanun layihəsinin hazırlanması, çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydasının müəyyənləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırıb. Həmin fərmana əsasən, çoxmənzilli binaların idarə olunması qaydalarının, həmçinin yaşayış sahəsinə və kommunal xidmətlərə görə (o cümlədən qeyri-yaşayış sahələri ilə yaşayış sahələri arasında fərq müəyyən etməklə) haqqın müəyyən edilməsi; çoxmənzilli binaların idarə edilməsində yarana biləcək problemlərin təcili həlli məqsədilə, yaşayış sahəsinə görə uyğun haqqın müəyyən hissəsi əsasında ehtiyat fondunun yaradılması və ondan istifadə; çoxmənzilli binaların idarə olunması çərçivəsində idarəedici subyektlər tərəfindən üçüncü şəxslərlə müqavilələrin (o cümlədən əmək müqavilələrinin) bağlanmasının çoxmənzilli binaların sahə mükiyyətlərinin (sakinləri) ilə əvvəlcədən razılaşdırılması; çoxmənzilli binaların idarəedici subyektlərinin sahə mükiyyətlərinə (sakinlərə) vaxtaşırı hesabat verməsi; vəzifələrin icra edilməməsi və ya ləziminə icra olunmamasına görə çoxmənzilli binaların idarəedici subyektlərinin və sahə mükiyyətlərinin (sakinlərin) maddi məsuliyyəti və s. məsələlərin əksini tapması nəzərdə tutulub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bu fərmanı çoxmənzilli binalarda yaşayış şəxslərinin hüquqlarının müdafiəsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

Yeri gəlmişkən, qeyd etmək istərdik ki, dövlət başçısının fərmanında təsbit edilmiş aktual məsələyə dair Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun V. Ağşərovanın şikayəti üzrə 2015-ci il 29 dekabr tarixli qərarı qəbul olunub. Vətəndaşın konstitusiyaya şikayətinin əsas dalili çoxmənzilli binada ümumi əmlakın saxlanması və təmiri üzrə xərclərin mənzil qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun həyata keçirilməməsi ilə əlaqədar olub. Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikasının mənzil qanunvericiliyinin müvafiq normalarının təhlilini apararaq qeyd edib ki, çoxmənzilli binanın sahə mükiyyətlərinin ümumi əmlakın saxlanması və təmiri üzrə xərcləri, habelə kommunal xidmətlərə görə haqqı yazılı müqavilə əsasında ödəməlidirlər. Bununla bağlı qərarda xüsusilə vurğulanıb ki, belə müqavilələrdə müəyyən olunan xərclər və xidmət haqları götülən işləmə və xidmətlərə uyğun hesablanmalı, real qiymətləri əks etdirməli, eləcə də sahə mükiyyətlərinin sosial, iqtisadi və maddi vəziyyəti nəzərə alınmaqla aydın və əqlabətən olmalıdır.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu həmçinin qeyd edib ki, məhkəmələr çoxmənzilli binalarda kommunal xidmətləri həyata keçirən idarəedici təşkilatların fəaliyyəti ilə bağlı yaranan mübahisələri həll edərkən, həmin təşkilatlar tərəfindən ümumi istifadədə olan sahələrdə sərf edilən təbii inhisarda olan malların (qaz, elektrik, su və s.) qiymətinin Tarif Şurası tərəfindən müəyyən edilmiş satış qiymətlərinə müvafiq olaraq kommunal xidmətlərə daxil edilməsinə xüsusi diqqət yetiməlidirlər.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin həmçinin konstitusiyaya ədalət mühakiməsinin müasir tendensiyalarını davamlı olaraq izləyir və fəaliyyətində tətbiq edir. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq sənədlər, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ və xarici konstitusiyaya nəzarəti orqanlarının qabaqcıl məhkəmə təcrübəsi öyrənilir və Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında onlara istinadlar edilir. Bu həm qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi müvafiq beynəlxalq müqavilələrin tətbiq edilməsini zəruriliyindən irəli gəlir, həm də məhkəmənin mövqeyinin daha da zənginləşdirilməsinə və düzgün əsaslandırılmasına xidmət edir.

Qarşında gələn 2018-ci ildə Konstitusiyaya Məhkəməsi 20 illik yubileyini qeyd edəcək. Fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində Konstitusiyaya Məhkəməsi Konstitusiyamızın fundamental prinsiplərini təmin edilməsi, insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində səmərəli fəaliyyəti ilə ali dövlət orqanları sırasında öz layiqli yerini tutmağa nail olub.

Məhkəmənin fəaliyyəti ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş və bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurlu davam etdirilən demokratikləşmə və quruculuq prosesləri nəticəsində mümkün olub. Əminliklə deyə bilərik ki, Konstitusiyaya Məhkəməsi Azərbaycanda demokratik, hüquqi dövlətin ayrılmaz atributuna, Konstitusiyamızın hüquqi müdafiəsi mexanizminin səmərəli elementinə çevrilib. Öz fəaliyyəti və qəbul etdiyi qərarları ilə Konstitusiyaya Məhkəməsi Konstitusiyamızın əhəmiyyətli təminatıdır, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsində qanunvericilik və məhkəmə təcrübəsinin birliyi müəvəz edir, hüquq sisteminin inkişafına töhfələr verir. Bu isə bir daha göstərir ki, Konstitusiyamızın əhəmiyyətli təminatıdır hüquq və azadlıqların müdafiə edilməsi ilə ayrılmaz və sıx əlaqədədir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyəte başlanmasının 5 illiyi münasibətilə ulu öndər Heydər Əliyevin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin məhkəmənin 10 illik yubileyi, həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 20 illik yubileyi ilə bağlı göndərdiyi təbrik məktublarında məhkəmənin fəaliyyətinə yüksək qiymət verilməsi, həmçinin etimadın nümayiş etdirilməsi hamımız üçün olduqca qürurvericidir.

Fərəh hissi ilə qeyd edilməlidir ki, bu gün Azərbaycan dövləti öz inkişafının keyfiyyətə yeni, daha yüksək mərhələsinə qədəm qoyur. Ölkə iqtisadiyyatı dinamik inkişaf edir, infrastruktur və sosialyönümlü layihələr uğurla həyata keçirilir, insan kapitalı inkişaf etdirilir, xalqımızın rifahı yüksəlir. Ölkəmiz dünyaya miqyaslı tədbirlərə uğurla evsahibliyi edir və regionun lider dövləti kimi beynəlxalq miqyasda söz sahibinə çevrilir. Dünya birliyi Azərbaycanı sivil, tolerant, demokratik və açıq cəmiyyətə malik olan bir dövlət kimi tanıyır. Azərbaycan dövləti ümumbəşəri və multikultural dəyərlərə, hüquqi dövlət ideallarına, ədalət və humanizm prinsiplərinə sadıqlılığını, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının qorumaq ezmmini daim nümayiş etdirir. Bu gün sabitlikdən məhrum edilmiş dünyada ayağı şahid olduğumuz bütün bu uğurlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident xanım Mehriban Əliyevanın adları ilə bağlıdır.

Əminlik ki, dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın tərəqqisi, ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu və hüquq sisteminin inkişafı prosesinə, Konstitusiyamızın əhəmiyyətli təminatıdır, insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi işinə Konstitusiyaya Məhkəməsi öz fəaliyyəti ilə bundan sonra da töhfələr verməkdə davam edəcək.

Farhad ABDULLAYEV,
Azərbaycan Respublikası
Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri